

**BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK
KYOTO PROTOKOLÜ**

Bu Protokolün Tarafları,

Bundan sonra "Sözleşme" olarak anılacak olan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine katılan Taraflar olup,

2. Maddede belirtildiği gibi Sözleşmenin nihai amacını takip ederek,

Sözleşme'nin şartlarını göz önünde tutarak,

Sözleşme'nin 3. Maddesinin idaresinde,

Sözleşme'ye katılan Taraflar Konferansı'nın ilk oturumunda alınan 1/CP.1 kararı ile kabul edilen Berlin Buyruğu'na göre,

aşğıdaki konularda görüş birliğine varmışlardır:

1. MADDE

Bu Protokolün amacı bakımından, Sözleşme'nin 1. Maddesinde bulunan tanımlar uygulanacaktır. Buna ek olarak:

1. "Taraflar Konferansı", Sözleşme'ye katılan Tarafların Konferansıdır.
2. "Sözleşme", 9 Mayıs 1992 tarihinde New York'ta kabul edilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesidir.
3. "Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli", Dünya Meteoroloji Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çevre Programının ortak katılımıyla 1988'de oluşturulan Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli.
4. "Montreal Protokolü", 16 Eylül 1987'de Montreal'de kabul edilen ve Ozon Tabakasını İncelten Maddelerle İlgili Protokol olup, daha sonra tanzim ve tadil edilmiştir.
5. "Mevcut ve Oy Kullanan Taraflar", Sözleşmede bulunan ve olumlu ya da olumsuz oy kullanan ülkelerdir.
6. "Taraflar", metinde başka şekilde belirtilmedikçe bu Protokole Taraf olan anlamındadır.
7. "Ek-I Tarafları", Sözleşmenin Ek-I Listesinde yer alan Taraf ya da değişiklik olabilirse Sözleşmenin 4. Maddesinin 2(g) paragrafı gereği bildirimde bulunan Taraf anlamındadır.

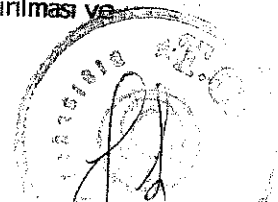
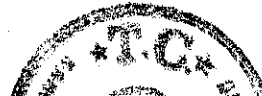
2. MADDE

1. Ek-I Tarafları, sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek amacıyla, 3. Maddedeki sayısallaştırılmış salım sınırlandırması ve azaltım yükümlülüklerinin yerine getirilmesi için şunları yapacaktır:

(a) Ulusal koşullarla uyumlu olarak, aşğıdaki politika ve önlemleri yürütecek ve diğerlerini özenle hazırlayacaktır:

(i) Ulusal ekonominin ilgili sektörlerinde enerji verimliliğinin artırılması;

(ii) İlgili uluslararası çevre anlaşmalarındaki yükümlülükleri dikkate alarak, Montreal Protokolüncü denetlenmeyen sera gazlarının yutakları ve haznelerinin artırılması ve

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YONELİK KYOTO PROTOKOLÜ

korunması, sürdürülebilir orman yönetimi uygulamaları, ağaçlandırma ve yeniden ormanlaştırma çalışmalarının desteklenmesi;

(iii) İklim değişikliği değerlendirmeleri ışığında sürdürülebilir tarım yöntemlerinin desteklenmesi;

(iv) Yeni ve yenilenebilir enerji kaynakları, karbondioksiti gideren teknolojiler ile çevre dostu ileri ve yenilikçi teknolojilerin desteklenmesi, geliştirilmesi ve kullanımının artırılması ile ilgili araştırma yapılması;

(v) Sera gazı salımlarına neden olan tüm sektörlerde, Sözleşmenin amacına ve piyasa araçlarının uygulanmasına aykırı tüm piyasa uyumsuzlukları, mali teşvikler, vergi ve gümrük istisnalarını kademeli olarak azaltma ya da sona erdirmeye;

(vi) Montreal Protokolüncü denetlenmeyen sera gazları salımını sınırlayan ya da azaltan politika ve önlemleri teşvik etmeyi amaç edinen ilgili sektörlerde uygun reformların desteklenmesi;

(vii) Montreal Protokolüncü denetlenmeyen taşıma sektöründeki sera gazları salımlarının sınırlandırılması ve/ya da azaltılması ile ilgili önlemler;

(viii) Hem atık yönetiminde geri kazanım ve kullanım hem de enerji üretimi, nakli ve dağıtım yoluyla metan salımının sınırlandırılması ya da azaltılması.

(b) Sözleşmenin 4. Maddesinin 2(e) (i) paragrafına uygun olarak bu maddede kabul edilen politika ve önlemlerin bireysel ya da bileşik etkinliğini artırmak için diğer Taraflarla işbirliği yapacaktır. Bu işbirliği oluşumuna kadar bu Taraflar; karşılaştırmalılık, şeffaflık ve etkinliklerinin iyileştirilmesi yollarının geliştirilmesi dahil olmak üzere, bu politika ve önlemlerle ilgili deneyim paylaşımı ve bilgi alışverişini konularında adım atacaklardır. Bu Protokol'ün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, ilgili tüm bilgileri dikkate alarak ilk oturumunda ya da daha sonra mümkün olduğunda böyle bir işbirliğini kolaylaştırma yollarını değerlendirecektir.

2. Ek-I Tarafları, sırasıyla Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü ve Uluslararası Denizcilik Örgütü ile birlikte çalışarak, havacılık ve depo yakıtlarından kaynaklanan ve Montreal Protokolüncü denetlenmeyen sera gazları salımlarının sınırlandırılması ya da azaltılmasını takip edeceklerdir.

3. Ek-I Tarafları; iklim değişikliğinin olumsuz etkileri, uluslararası ticarete olan etkileri ve gelişmekte olan ülkelere özellikle 4. Maddenin 8. ve 9. paragraflarında açıklanan diğer Taraf ülkelere olan sosyal, çevresel ve ekonomik etkileri dahil olmak üzere, Sözleşmenin 3. Maddesini göz önünde tutarak, olumsuz etkileri en aza indirecek şekilde bu maddedeki politika ve önlemleri yürütme konusunda çaba göstereceklerdir. Bu Protokol'ün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, bu paragraftaki şartların yerine getirilmesini desteklemek amacıyla, uygun bir şekilde harekete geçebilir.

4. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, farklı ulusal koşullar ve potansiyel etkileri göz önünde tutarak, yukarıda 1(a) paragrafındaki politika ve önlemlerden birini koordine etmenin yararlı olacağına karar verirse, bu politika ve önlemlerin koordinasyonunun oluşturulmasına ait yol ve araçları değerlendirecektir.

3. MADDE

1. Ek-I Tarafları, bu maddedeki koşullara göre, salımların 2008-2012 yılı arasındaki dönemde 1990 yılındaki düzeyinin en az % 5 aşağısına indirileceği görüşüyle, Ek-B'de kayıtlı sayısallaştırılan salım sınırlandırmaları ve azaltım yükümlülüklerine göre hesaplanan, Ek-A'da sıralanan sera gazlarının insan kökenli toplam karbondioksit eşdeğeri salımlarının, bireysel ya da ortak olarak, ayrılmış miktarları aşmayacağını temin edeceklerdir.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK KYOTO PROTOKOLÜ

2. Ek-I Taraflarından her biri, 2005 yılına kadar bu protokoldeki yükümlülüklerini yerine getirmede gösterilebilir bir ilerleme kaydetmiş olacaktır.
3. Her yükümlülük döneminde, karbon stoklarında doğrulanabilir değişiklikler olarak ölçülen ve 1990 yılından itibaren doğrudan insan etkisiyle arazi kullanımındaki değişim ile ormanlaştırma, yeniden ormanlaştırma ve ormansızlaşma ile sınırlı ormancılık etkinlikleri sonucu sera gazlarının kaynaklarca salımı ve yutaklarca uzaklaştırılmasındaki net değişiklikler, Ek-I Taraflarının bu maddedeki yükümlülüklerini karşılamada kullanılacaktır. Bu etkinliklere bağlı sera gazlarının kaynaklarca salımı ve yutaklarca uzaklaştırılması şeffaf ve doğrulanabilir bir şekilde bildirilecek ve 7. ve 8. Maddelere göre gözden geçirilecektir.
4. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansının ilk oturumundan önce, Ek-I Tarafları Bilimsel ve Teknik Danışma Yardımcı Organı tarafından değerlendirilmek üzere, 1990'daki karbon stokları seviyesini belirlemek ve sonraki yıllarda karbon stoklarında meydana gelen değişiklikleri tahmin edebilmek amacıyla veri sağlayacaktır. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, ilk oturumunda ya da daha sonra mümkün olduğunda, belirsizlikler, bildirimde şeffaflık, doğrulanabilirlik, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin metodolojik çalışmaları ve 5. Maddeye göre Bilimsel ve Teknik Danışma Yardımcı Organı tarafından sunulan tavsiye ve Taraflar Konferansının kararlarını dikkate alarak; tarım toprakları, arazi kullanımındaki değişim ve ormancılık gruplarında sera gazlarının kaynaklarca salımı ve yutaklarca uzaklaştırılmasındaki değişikliklerle ilgili ek insan kaynaklı etkinliklerinin hangilerinin, ne şekilde Ek-I Tarafları için ayrılmış miktarlara eklenmesi ya da çıkarılmasına yönelik usullere ve kurallara dair karar verecektir. Bu karar, ikinci ve diğer yükümlülük dönemlerinde de geçerli olacaktır. Taraflar, insan kaynaklı bu ek etkinliklerle ilgili böyle bir kararı, bu etkinliklerin 1990'dan itibaren yürürlükte olması şartıyla, ilk yükümlülük döneminde uygulama konusunda seçim yapabilecektir.
5. Taraflar Konferansı'nın ikinci oturumundaki 9/CP.2 kararına göre temel yıl ya da dönemi belirlenmiş piyasa ekonomisine geçiş sürecinde olan Ek-I Tarafları, bu maddedeki yükümlülüklerini yerine getirmede o temel yıl ya da dönemi kullanacaklardır. Ayrıca Sözleşmenin 12. Maddesindeki ilk ulusal bildirimini henüz yerine getirmemiş ve piyasa ekonomisine geçiş sürecinde olan Ek-I'deki diğer bir Taraf, bu maddedeki yükümlülüklerini yerine getirmek için 1990 yılı dışında tarihsel bir temel yıl ya da dönem kullanma niyetini bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansına bildirebilir. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı böyle bir bildirim hususunda gerekli kararı verecektir.
6. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı tarafından, Sözleşmenin 4. Maddesinin 6. Paragrafını dikkate alarak; bu maddelerin dışında, bu protokoldeki yükümlülüklerinin yerine getirilmesi için piyasa ekonomisine geçiş sürecindeki Ek-I Taraflarına, belirli bir ölçüde esneklik sağlanabilecektir.
7. Sayısallaştırılan salım sınırlandırması ve azaltımına ait ilk yükümlülük dönemi olan 2008-2012 yılları arasında, Ek-I Taraflarından her biri için ayrılmış miktar, Ek-A'da sıralanan insan kaynaklı toplam karbondioksit eşdeğeri sera gazlarının salımlarının, Ek-B'de verilen, 1990 yılı ya da yukarıdaki 5. Paragrafa göre belirlenen döneminin, yüzde değerinin beşe çarpılmasına eşit olacaktır. Ek-I Tarafları, arazi kullanım değişiklikleri ve ormancılık etkinliklerinden kaynaklanan sera gazlarının salımlarının farkı, net bir kaynak olması halinde bu farkı 1990 yılındaki insan kökenli toplam karbondioksit eşdeğeri sera gazı salımlarına ekleyecek, uzaklaştırma olması halinde bu farkı 1990 yılındaki insan kökenli toplam karbondioksit eşdeğeri sera gazı salımlarından çıkaracaktır.
8. Ek-I Tarafları, yukarıdaki 7. Paragrafta verilen hesaplama amacıyla hidroflorokarbon, perflorokarbon ve kükürt heksaflorür için 1995 yılını temel yıl olarak kullanabilir.
9. Ek-I Taraflarının sonraki dönemler için yükümlülükleri, 21. Maddenin 7. Paragrafındaki şartlara göre kabul edilecek olan, bu protokoldeki Ek-B'ye ait değişikliklerle yapılacaktır. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, yukarıda 1. Paragrafta belirtilen ilk

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK KYOTO PROTOKOLÜ

yükümlülük döneminin bitiminden en az yedi yıl önce bu yükümlülükleri değerlendirmeye başlayacaktır.

10. 6. ya da 17. Maddelerdeki şartlara göre bir Tarafın diğerinden aldığı herhangi bir salım azaltım birimi ya da ayrılmış miktarın bir kısmı, alan Taraf için belirlenen miktara ilave edilecektir.

11. 6. ya da 17. Maddelerdeki şartlara göre bir Tarafın diğerine verdiği herhangi bir salım azaltım birimi ya da kararlaştırılan miktarın bir kısmı, veren Taraf için belirlenen miktardan düşülecektir.

12. 12. Maddenin şartlarına göre bir Tarafın diğer bir Taraftan aldığı onaylanmış salım azaltımları, alan Taraf için kararlaştırılan miktara eklenecektir.

13. Bir Ek-I Tarafının salımları bir yükümlülük döneminde bu Maddede belirlenen miktarların altındaysa, bu fark ilgili Tarafın isteği üzerine sonraki yükümlülük dönemlerinde O Taraf için kararlaştırılan belirlenmiş miktara eklenecektir.

14. Ek-I Taraflarından her biri, gelişmekte olan Taraf ülkeler ve özellikle Sözleşmenin 4. Maddesinin 8. ve 9. Paragraflarında tanımlanan ülkeler üzerine olan olumsuz sosyal, çevresel ve ekonomik etkileri asgariye indirecek şekilde yukarıda 1. Paragrafta sözü geçen yükümlülükleri yerine getirmek için gayret gösterecektir. Bu paragrafların yürütülmesi hususunda Taraflar Konferansı'nın ilgili kararları ile aynı doğrultuda olmak üzere, bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, bu paragraflarda atıfta bulunulan Taraflar üzerine iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ve/ya da tepki önlemlerinin etkilerinin en aza indirilmesi için gerekli olan etkinliklerin neler olduğunu ilk oturumunda değerlendirecektir. Görüşme edilecek konu başlıkları arasında mali kaynak sağlanması, sigorta ve teknoloji transferi yer alacaktır.

4. MADDE

1. 3. Maddedeki yükümlülükleri ortak yerine getirme kararı almış olan Ek-I Tarafları, Ek-A'da sıralanan toplam bileşik insan kaynaklı toplam karbondioksit eşdeğeri sera gazı salımlarının, Ek-B'de verilen sayısallaştırılan salım sınırlandırması ve azaltım yükümlülükleri ile 3. Maddedeki şartlara göre hesaplanan ayrılmış miktarları aşmaması şartıyla bu yükümlülükleri yerine getirmiş olduğu varsayılacaktır. Anlaşmaya varan Taraflardan her birine tahsis edilen salım düzeyinin sınırları o anlaşmada belirlenecektir.

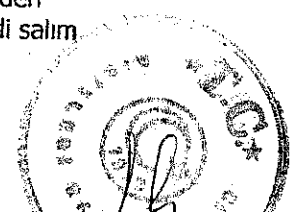
2. Böyle bir anlaşmaya varan Taraflar, bu Protokolün onaylanma, kabul, uygun bulma ve katılma belgelerinin sunulması tarihinde anlaşma şartlarını Sekreteryaya bildireceklerdir. Sekreteryaya Sözleşmeye imza koyan ve taraf olan ülkeleri anlaşma şartları hakkında sırayla bilgilendirecektir.

3. Bu anlaşma 3. Maddenin 7. Paragrafında belirtilen yükümlülük dönemi boyunca yürürlükte kalacaktır.

4. Ortak hareket eden Taraflar, bir bölgesel ekonomik entegrasyon örgütünün çerçeve çalışmasında bulunur ve bu örgütle birlikte olursa, bu Protokolün kabulünden sonra örgüt içeriğindeki herhangi bir değişiklik bu Protokoldeki mevcut yükümlülükleri etkilemeyecektir. Örgüt içeriğindeki değişiklik sadece değişikliği takiben kabul edilen 3. Maddedeki yükümlülüklerin amacı açısından uygulanacaktır.

5. Toplam bileşik salım azaltım seviyesine ulaşmada böyle bir anlaşmaya katılan Taraflarca bir başarısızlık söz konusu olduğunda, bu anlaşmaya katılan Taraflardan her biri anlaşmada sınırları belirlenen kendi salım seviyelerinden sorumlu olacaklardır.

6. Ortak hareket eden Taraflar, bu Protokole Taraf olan bir bölgesel ekonomik entegrasyon örgütünün çerçeve çalışmasında bulunur ve bu örgütle birlikte olursa, toplam bileşik salım azaltım seviyesini elde etmede bir başarısızlık söz konusu olduğunda, bölgesel ekonomik entegrasyon örgütünün üye ülkelerinin her biri tek tek ve 24. Maddeye göre hareket eden bölgesel ekonomik entegrasyon örgütüyle birlikte, bu maddede bildirildiği şekliyle kendi salım seviyelerinden sorumlu olacaklardır.

5. MADDE

1. Ek-I Tarafları, ilk yükümlülük döneminin başlamasından önceki bir yıldan geç olmamak üzere, Montreal Protokolüncü denetlenmeyen kaynaklardan gelen insan kökenli sera gazlarının salımları ve uzaklaştırılmalarının tahmini için ulusal bir sistem kuracaklardır . Aşağıdaki 2. Paragrafta belirlenen yöntemleri kapsayacak olan bu ulusal sistemler için gerekli esaslar, bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansının ilk oturumunda karara bağlanacaktır.
2. Montreal Protokolüncü denetlenmeyen kaynaklardan gelen insan kökenli sera gazlarının kaynaklarca salımlarının ve yutaklarca uzaklaştırılmalarının tahmininde, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli tarafından kabul edilen ve Taraflar Konferansının üçüncü oturumunda kabul edilen yöntemler kullanılacaktır. Bu yöntemlerin kullanılmadığı yerlerde, uygun düzenlemeler bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansının ilk oturumunda karar alınan yöntemlere göre yapılacaktır. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli çalışmaları ile beraber Bilimsel ve Teknolojik Danışma Yardımcı Organınca sunulan tavsiyeler esas olmak üzere, bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, Taraflar Konferansının ilgili kararlarını dikkate alarak, bu yöntem ve düzenlemeleri düzenli olarak yeniden gözden geçirecek ve uygun şekilde değişiklikler yapacaktır. Yöntem ve düzenlemelere ait herhangi bir değişiklik, bu değişiklik sonrası kabul edilen bir yükümlülük dönemine göre yalnızca 3. Maddedeki yükümlülüklerle olan uyumluluğu araştırmak amacıyla kullanılacaktır.
3. Ek-A'da listelenen insan kökenli sera gazlarının kaynaklarca salımlarının ve yutaklarca uzaklaştırılmalarının küresel ısınma potansiyellerinin hesaplanmasında Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli tarafından kabul edilen ve Taraflar Konferansının üçüncü oturumunda kabul edilen yöntemler kullanılacaktır. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli çalışmaları, *inter alia*, ve Bilimsel ve Teknolojik Danışma Yardımcı Organınca sunulan tavsiyeler esas olmak üzere, bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, Taraflar Konferansının ilgili kararlarını dikkate alarak sera gazlarının her birinin küresel ısınma potansiyelini düzenli olarak gözden geçirecek ve uygun şekilde düzeltmeler yapacaktır. Küresel ısınma potansiyeline ait herhangi bir düzeltme, bu düzeltme sonrası kabul edilen bir yükümlülük dönemine uygun olarak yalnızca 3. Maddedeki yükümlülüklerle uygulanacaktır.

6. MADDE

1. 3. Maddedeki yükümlülükleri karşılamak amacıyla, Ek-I'deki bir Taraf aşağıdakileri sağlamak koşuluyla, herhangi bir ekonomi sektöründe sera gazlarının kaynaklarca salımı ya da yutaklarca uzaklaştırılmasını amaçlayan projelerden elde edilen salım azaltım birimlerini diğer bir Tarafa verebilir ya da ondan alabilir:
 - (a) Projenin müdahil Tarafların onayının alınması;
 - (b) Projenin sera gazlarının kaynaklarca salımını azaltması ya da yutaklarca uzaklaştırılmasını artırma yönünde, ek bir katkı sağlaması;
 - (c) 5. ve 7. Maddelerdeki yükümlülüklerle uygun olmaması halinde herhangi bir salım azaltım birimi alınamaz;
 - (d) Salım azaltım birimlerinin alınması, 3. Maddedeki yükümlülükleri karşılamak amacıyla yapılan ülke içi faaliyetlere bir ek olacaktır.
2. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, doğrulama ve bildirme prensipleri dahil olmak üzere bu maddenin yürütülmesi için gerekli prensipleri ~~tüzikle~~ ortaya koyacaktır.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK KYOTO PROTOKOLÜ

3. Ek-I Tarafları kendi sorumluluğu altında, bu maddedeki salım azaltım birimlerinin oluşturulması, bir başkasına verilmesi ya da alınmasına yönelik faaliyetlerde yasal kuruluşları yetkili kılabilir.
4. 8. Maddenin ilgili şartlarına göre, bu maddede atıfta bulunulan isteklerin Ek-I Tarafları tarafından yürütülmesine dair bir sorun belirlenirse; salım azaltım birimlerinin verilmesine ve alınmasına, böyle bir birimin bir Tarafça 3. Maddedeki yükümlülüklerini karşılama kullanılmaması şartıyla, sorun tespit edildikten sonra uyum hususu çözülene dek devam edilebilir.

7. MADDE

1. Ek-I Tarafları, aşağıdaki 4. Paragrafa göre belirlenecek olan ve 3. Madde ile uyumluluğu sağlamak amacıyla gerekli ilave bilgileri, Taraflar Konferansının ilgili kararlarına göre beyan edilen ve Montreal Protokolünce denetlenmeyen sera gazlarının kaynaklarca salımını ya da yutaklarca uzaklaştırılmasını yıllık envanterine dahil edecektir.
2. Ek-I Tarafları, aşağıdaki 4. Paragrafa göre belirlenecek olan ve bu Protokoldeki yükümlülüklerle olan uyumluluğu göstermek için gerekli ilave bilgileri Sözleşmenin 12. Maddesinde belirtilen ulusal bildirimine dahil edecektir.
3. Ek-I Tarafları, bu Protokol ilgili Taraf için yürürlüğe girdikten sonraki yükümlülük döneminin ilk yılı için Sözleşmede yerine getirilmesi gereken ilk envanter ile başlayarak, yukarıdaki 1. Paragrafta istenen bilgileri bildirecektir. Her bir Taraf, bu Protokol kendisi için yürürlüğe girdikten ve aşağıdaki 4. Paragrafta verildiği şekliyle prensipleri kabul ettikten sonra, Sözleşmede yerine getirilmesi gereken ilk ulusal bildirim için bir parçası olarak yukarıdaki 2. Paragrafta istenen bilgileri bildirecektir. Bu maddede istenilen bilgilerin daha sonraki bildirim sıklığı Taraflar Konferansınca karara bağlanan ulusal bildirimlerin sunulması için kullanılacak takvim dikkate alınarak, bu Protokol'ün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansınca belirlenecektir.
4. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, Taraflar Konferansınca kabul edilen Ek-I Taraflarının ulusal bildirim hazırlığı için belirlenen esasları dikkate alarak, bu maddede istenen bilgilerin hazırlanması için gerekli esasları ilk oturumunda alacak ve ondan sonra periyodik olarak gözden geçirecektir. Bu Protokol'ün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı ayrıca, ilk yükümlülük döneminden önce kararlaştırılan miktarların hesaplanması için gerekli usulleri de karara bağlayacaktır.

8. MADDE

1. Ek-I Taraflarının bildirdiği 7. Maddedeki bilgiler Taraflar Konferansının ilgili kararlarını izleyerek ve aşağıdaki 4. Paragrafta bu Protokol'ün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansınca bu amaç için kabul edilen esaslara göre uzman gözden geçirme ekibi tarafından gözden geçirilecektir. Ek-I Tarafları 7. Maddenin 1. Paragrafı gereği bildirdiği bilgiler, salım envanterleri ile ayrılmış miktarların yıllık derlenmesi ve hesaplanmasının bir parçası olarak gözden geçirilecektir. Buna ek olarak, Ek-I Tarafları 7. Maddenin 2. Paragrafı gereği bildirdiği bilgiler, bildirimlerin değerlendirilmesinin bir parçası olarak gözden geçirilecektir.
2. Taraflar Konferansının bu amaç için ortaya koyduğu esaslara göre Sözleşmedeki Taraflarca ve uygun görüldüğünde Hükümetlerarası örgütlerce aday gösterilenlerden seçilecek uzmanlardan oluşacak Uzman gözden geçirme ekiplerinin eşgüdümü Sekreteryaya tarafından sağlanacaktır.
3. İnceleme süreci, bu Protokolün bir Tarafça yürütülmesine yönelik tüm noktaların tam ve kapsamlı bir değerlendirmesini içerecektir. Uzman gözden geçirme ekipleri, ilgili Tarafın yükümlülüklerinin yürütülmesini değerlendirerek ve yükümlülüklerin gerçekleştirilmesindeki potansiyel sorunlar ile etkili olan faktörleri belirleyerek bu Protokol'ün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansına bir rapor hazırlayacaktır. Bu raporların Sözleşmeye katılan

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK KYOTO PROTOKOLÜ

Taraflara dağıtımını Sekreteryaya tarafından yapılacaktır. Sekreteryaya, bu Protokol'ün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansınca yapılacak daha ileri bir değerlendirme için bu raporlarda belirtilen yürütme sorunlarını liste haline getirecektir.

4. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, Taraflar Konferansının ilgili kararlarını göz önünde tutarak uzman gözden geçirme ekiplerince bu Protokolün yürütülmesinin incelenmesine dair esasları ilk oturumunda kabul edecek ve daha sonra düzenli olarak gözden geçirecektir.

5. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, Yürütme Yardımcı Organı ve uygun görülürse, Bilimsel ve Teknolojik Danışma Yardımcı Organı'nın desteğiyle şu noktaları değerlendirecektir:

- (a) 7. Madde gereği Taraflarca bildirilen bilgiler ve bu maddede istenenlerle ilgili uzman gözden geçirme raporları;
- (b) Taraflarca ortaya konulan sorunlar gibi yukarıdaki 3. Paragrafta Sekreteryaya tarafından listelenen yürütme sorunları.

6. Yukarıdaki 5. Paragrafta atıfta bulunulan bilgilerin değerlendirilmesine göre, bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı bu Protokolün yürütülmesine dair gerek duyulan herhangi bir konu hakkında kararlar alacaktır.

9. MADDE

1. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, konu ile ilgili teknik, sosyal ve ekonomik bilgiler gibi iklim değişikliği ve etkilerine ait mevcut bilimsel bilgi ve değerlendirmelerin ışığında, bu Protokolü düzenli olarak gözden geçirecektir. Bu değerlendirmeler, Sözleşmedeki ilgili görüşlerle ve özellikle Sözleşmenin 4. Maddesinin 2(d) paragrafınca ve 7. Maddesinin 2(a) paragrafınca istenenlerle eşgüdüm içerisinde yürütülecektir. Bu görüşler esas alınarak, bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı uygun eylemi gerçekleştirecektir.

2. İlk değerlendirme, bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansının ikinci oturumunda yer alacaktır. Daha sonrakiler düzenli aralıklarla ve uygun zamanda yapılacaktır.

10. MADDE

Tarafların hepsi, ortak fakat farklılaşmış sorumluluklarını ve özgün ulusal ve bölgesel kalkınma önceliklerini, amaçlarını ve koşullarını dikkate alarak, Ek-I Dışı Taraflar için yeni bir yükümlülük ortaya koymadan ve Sözleşmenin 4. Maddesinin 1. Paragrafındaki mevcut yükümlülükleri onaylayarak ve Sözleşmenin 4. Maddesinin 3., 5. ve 7. Paragraflarını göz önünde tutarak, sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirebilmek için bu yükümlülüklerin yerine getirilmesindeki ilerlemeye devam ederek, şunları yapacaklardır:

- (a) Uygun ve mümkün olabildiğince ulusal ölçekte, ve uygun olan yerde yerel ölçekte, Taraflar Konferansınca kabul edilen ulusal bildirim hazırlığına ait esaslara göre hazırlanan Montreal Protokolünce denetlenmeyen sera gazlarının kaynaklarca salımı ya da yutaklarca uzaklaştırılmasına ait ulusal envanterlerin hazırlanması ve düzenli güncellenmesi için, Taraflar Konferansınca kararlaştırılacak olan karşılaştırılabilir yöntemleri kullanarak, salım faktörlerinin, her bir Tarafın sosyoekonomik şartlarını yansıtan etkinlik verilerinin ya da modellerinin iyileştirilmesi için maliyet-etkin bölgesel programlar kurgulamak;

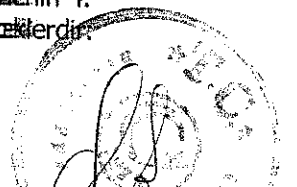
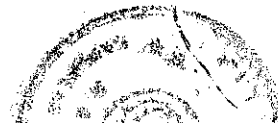

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK KYOTO PROTOKOLÜ

- (b) İklim değişikliğini azaltıcı önlemleri ve iklim değişikliğine yeterince uyum sağlayıcı önlemleri içeren ulusal ve uygun olan yerde bölgesel programlar yapmak, yürütmek, yayımlamak ve düzenli olarak güncellemek;
- (i) Bu programlar, *inter alia*, enerji, ulaşım ve sanayi sektörlerine yönelik, aynı zamanda tarım, ormancılık ve atık yönetimi sektörleri ile de ilgili olacaktır. Ayrıca arazi planlamasının iyileştirilmesine yönelik uyum teknolojileri ve yöntemler, iklim değişikliğine olan uyumu artıracaktır.
- (ii) Ek-I Tarafları, 7. Maddeye göre ulusal programlarını dahil ederek bu Protokoldeki faaliyetle ilgili bilgileri bildirecektir; Diğer Taraflar, iklim değişikliği ve olumsuz etkilerinin ifade edilmesine katkıda bulunduğu önlemleri içeren programlarla ilgili ve sera gazlarının kaynaklarca salımının azaltılması ya da yutaklarca uzaklaştırılmasının artırılması, kapasite geliştirme ve uyum önlemlerini içeren bilgileri ulusal bildirimlerine dahil etmeye çalışacaklardır.
- (c) Özellikle gelişmekte olan ülkelerde çevre konusunda önemli teknolojilerin, bilgi birikimlerinin, uygulamaların ve iklim değişikliği ile ilgili süreçlerin geliştirilmesi, uygulanması ve yaygınlaştırılmasına ilişkin etkin yöntemler ile buna ek olarak kamunun sahip olduğu ya da ülkede mevcut çevre konusundaki önemli teknolojilerin etkin transferi için gerekli olan politika ve programların belirlenmesi ve çevre konusunda önemli teknolojileri transfer etmek, onlara erişimi artırmak ve desteklemek için özel sektöre bir ortam oluşturma noktalarında desteklenmesi için işbirliği yapmak ve uygun görülürse, bunların transferini ya da bunlara erişilmesini desteklemek, sağlamak ve finanse etmek için uygulanabilir adımlar atmak
- (d) Bilimsel ve teknik araştırmalarda işbirliği yapmak; iklim sistemi, iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ve farklı tepki stratejilerinin ekonomik ve sosyal sonuçlarına yönelik belirsizlikleri azaltmak için veri arşivleri ile sistematik gözlem sistemlerinin geliştirilmesini ve sürdürülmesini desteklemek ve Sözleşmenin 5. Maddesini göz önünde tutarak, uluslararası ve hükümetlerarası çabalara, programlara, araştırma ve sistematik gözlem konularındaki oluşumlara katılma imkanlarının ve içsel kapasitelerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesini desteklemek;
- (e) Uluslararası düzeyde, uygun olan yerlerde mevcut organları kullanarak, özellikle gelişmekte olan ülkeler için ulusal kapasite gelişiminin güçlendirilmesi, özellikle insan ve kurumsal kapasitelerinin ve bu alanda uzman olarak yetişecek personelin değişimi ve görevlendirilmesi konularında işbirliği yapmak ve destek sağlamak; iklim değişikliği ile ilgili bilgilere halkın ulaşımını ve ulusal düzeyde bir kamu bilincinin oluşumunu sağlamak. Sözleşmenin 6. Maddesi dikkate alınarak, Sözleşmedeki ilgili organlar aracılığıyla bu etkinliklerin yürütülmesi için uygun yöntemler geliştirilecektir.
- (f) Taraflar Konferansı'nın ilgili kararlarına göre, bu madde takip edilerek yürütülen program ve faaliyetlerle ilgili bilgileri ulusal bildirimlerine dahil etmek;
- (g) Sözleşmenin 4. Maddesinin 8. Paragrafına göre bu maddedeki yükümlülüklerin yerine getirilmesi hususunda gereken özeni göstermek.

11. MADDE

1. 10. Maddenin yürütülmesinde, Taraflar Sözleşmenin 4. Maddesinin 4.,5.,7.,8. ve 9. Paragraflarındaki koşulları dikkate alacaklardır.
2. Sözleşmenin Ek-II Listesindeki gelişmiş Taraf ülkeler ve diğer gelişmiş Taraf ülkeler, Sözleşmenin 4. Maddesinin 3. Paragrafındaki ve 11. Maddesindeki şartlara göre ve Sözleşmenin mali düzeneğinin yönetilmesinden sorumlu kuruluş ya da kuruluşlar aracılığıyla, Sözleşmenin 4. Maddesinin 1. Paragrafının yürütülmesi çerçevesinde, aşağıdaki noktaları yerine getireceklerdir:

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK KYOTO PROTOKOLÜ

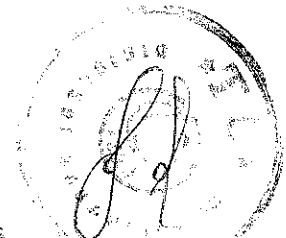
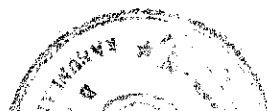
- (a) 10. Maddenin (a) alt paragrafında yer alan Sözleşmenin 4. Maddesinin 1(a) paragrafındaki mevcut yükümlülüklerin yürütülmesinde yol kat edilirken, gelişmekte olan taraf ülkelerce yapılan ve önceden kararlaştırılmış tüm masrafların karşılanması için yeni ve ek mali kaynaklar sağlamak;
- (b) Ayrıca, 10. Maddede yer alan ve bu maddeye göre Sözleşmenin 11. Maddesinde atıfta bulunulan uluslararası kuruluş ya da kuruluşlarla gelişmekte olan bir taraf ülke arasında kararlaştırılan, Sözleşmenin 4. Maddesinin 1. Paragrafındaki mevcut yükümlülüklerin yürütülmesinde ilerleme kaydedilmesi kapsamında belirlenen tüm ek masrafların karşılanması için gelişmekte olan taraf ülkelerce ihtiyaç duyulan mali kaynakları teknoloji transferi de dahil olmak üzere sağlamak.

Bu mevcut yükümlülüklerin yerine getirilmesinde, para akışındaki yeterlilik ve önceden tahmin edebilme ihtiyacı ve gelişmiş taraf ülkeler arasında paylaşılan sorumluluğun önemi dikkate alınacaktır. Taraflar Konferansı'nın ilgili kararlarındaki ve bu protokolün kabulünden önce alınanlardaki de dahil olmak üzere, Sözleşmenin mali düzeneğinin yönetilmesinden sorumlu kuruluş ya da kuruluşlara ait esaslar, bu paragraftaki koşullara gerekli değişiklikler yapılarak uygulanacaktır.

3. 10. Maddenin yürütülmesi için gerekli mali kaynaklar Sözleşmenin Ek-II Listesindeki gelişmiş Taraf ülkeler ve diğer gelişmiş Taraf ülkeler tarafından, gelişmekte olan ülkelerin de kolaylaştırıcılığında, ikili, bölgesel ve çok taraflı araçlar kullanılarak sağlanabilir.

12. MADDE

1. Bu bölümde bir temiz kalkınma düzeneği tanımlanmaktadır.
2. Temiz Kalkınma Düzeneği'nin amacı, Ek-I Dışı Taraflara, sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirme ve Sözleşmenin nihai amacına katkıda bulunma ve Ek-I Taraflarına 3. Maddedeki sayısallaştırılan salım sınırlama ve azaltım yükümlülüklerini yerine getirmeleri noktalarında destek olmaktır.
3. Temiz Kalkınma Düzeneği altında:
 - (a) Ek-I Dışı Taraflar, onaylı salım azaltımları elde edilen proje etkinliklerinden yararlanacaktır.
 - (b) Ek-I Tarafları, Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansınca belirlendiği şekliyle, 3. Maddedeki sayısallaştırılan salım sınırlandırması ve azaltım yükümlülüklerini yerine getirmek için, bu proje etkinliklerinden elde edilen onaylı salım azaltımlarını kullanabilirler.
4. Temiz Kalkınma Düzeneği, bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansının yetkisi ve rehberliğine tabi olacak ve Temiz Kalkınma Düzeneği İcra Kurulu tarafından idare edilecektir.
5. Her bir proje faaliyetinden elde edilen onaylı salım azaltımları, Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansınca yetkilendirilecek yetkili kuruluşlar tarafından aşağıdaki noktalar esas alınarak onaylanacaktır:
 - (a) Sürece dahil olan Taraflardan her birinin gönüllü katılımı;
 - (b) İklim değişikliğinin önlenmesi ile ilgili gerçek, ölçülebilir ve uzun vadeli yararlar;
 - (c) Onaylı proje etkinliklerinin, etkinliklerin gerçekleşmediği koşullarda ortaya çıkan salımların azaltılmasında ek bir katkı sağlaması,
6. Temiz Kalkınma Düzeneği gerektiğinde, onaylı proje etkinlikleri ile ilgili kaynak sağlanmasının düzenlenmesine yardım edecektir.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK KYOTO PROTOKOLÜ

7. Bu Protokol'ün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı'nın ilk oturumunda, proje etkinliklerinin bağımsız denetimi ve doğrulanmasında şeffaflığın, etkinliğin ve hesapverilebilirliğin sağlanabilmesi için gerekli yöntem ve işleyişler belirlenecektir.
8. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, onaylı proje etkinliklerinden elde edilen gelirlerin bir kısmının idari işlemlerin masraflarının karşılanmasında ve aynı zamanda iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine özellikle açık olan gelişmekte olan ülkelerin uyum masraflarının karşılanmasında kullanılmasını sağlar.
9. Temiz Kalkınma Düzenine katılım, Temiz Kalkınma Süreci İcra Kurulunca sağlanacak her türlü rehberliğe bağlı olmak kaydıyla, yukarıda 3. Paragrafta sözü geçen etkinlikler ve onaylı salım azaltımlarının elde edilmesi dahil olmak üzere özel ya da kamu kuruluşlarına açık olabilir.
10. 2000 yılından ilk yükümlülük döneminin başlamasına kadar olan dönem boyunca elde edilen onaylı salım azaltımları, ilk yükümlülük dönemindeki yükümlülüklerine yerine getirilmesine destek sağlamak amacıyla kullanılabilir.

13. MADDE

1. Sözleşmenin en yüksek mercii olan Taraflar Konferansı, bu Protokoldeki Tarafların buluşmasını sağlayacaktır.
2. Bu Protokole taraf olmayan ancak Sözleşmeye katılan Taraflar, bu Protokol'ün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansının herhangi bir toplantısının oturumlarına gözlemci sıfatıyla yer alabilirler. Taraflar Konferansı, Taraflar Buluşması olarak toplandığında, bu Protokoldeki kararlar yalnızca Protokol Taraflarınca alınacaktır.
3. Taraflar Konferansı, Taraflar Buluşması olarak toplandığında, Sözleşmedeki bir tarafı temsil eden ancak o anda bu Protokole taraf olmayan Taraflar Konferansı Bürosunun bir üyesi bu Protokolde taraflar arasından olan ve onların seçeceği yardımcı bir üye ile yer değiştirecektir.
4. Bu Protokol'ün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı bu Protokolün yürütülmesini düzenli olarak gözden geçirecek ve etkin yürütmeyi desteklemek için gerekli kararları kendi emri ile alacaktır. Taraflar Buluşması, bu Protokolde kendisine verilen görevlerin yerine getirilmesi kapsamında aşağıdaki işlemleri gerçekleştirecektir:
 - (a) Bu protokolün koşullarına göre mevcut bilgilerin tamamı esas alınarak, Taraflarca bu Protokolün yürütülmesi, Sözleşmenin gerçekleştirilmekte olan amacına doğru kaydedilen ilerleme derecesi ile kümülatif etkileri gibi özellikle çevresel, ekonomik ve sosyal etkileri ve bu protokole göre alınan önlemlerin genel etkilerini değerlendirmek;
 - (b) Sözleşmenin amacı, yürütülmesinde elde edilen deneyim ile bilimsel ve teknolojik bilginin gelişimi ışığında, Sözleşmenin 4. Maddesinin 2(d) paragrafı ve 7. Maddesinin 2. Paragrafında istenen görüşlerle ilgili uygun değerlendirmeler yaparak bu Protokoldeki Tarafların yükümlülüklerini düzenli olarak incelemek ve bu konuda Protokolün yürütülmesine dair düzenli raporları görüşmek ve bir karara varmak;
 - (c) Tarafların farklılık gösteren koşulları, sorumlulukları ve kabiliyetleri ile bu Protokoldeki yükümlülüklerinin her birini dikkate alarak, iklim değişikliği ve etkileri ile ilgili Tarafların kabul ettiği önlemlere dair bilgi alışverişini desteklemek ve sağlamak;
 - (d) İki ya da daha fazla Tarafın talebi üzerine, Tarafların farklılık gösteren koşulları, sorumlulukları ve kabiliyetleri ile bu protokoldeki yükümlülüklerinin her birini dikkate alarak, iklim değişikliği ve etkileri ile ilgili Tarafların kabul ettiği önlemlerin koordinasyonunu sağlamak;
 - (e) Taraflar Konferansı'nın ilgili kararlarını göz önünde tutarak ve bu Protokolün şartları ve Sözleşmenin amacına uygun olarak, Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK KYOTO PROTOKOLÜ

gerçekleştirilen Taraflar Konferansınca bu Protokolün etkin yürütülmesine dair mutabık kalınacak karşılaştırmalı yöntemlerin geliştirilmesini ve periyodik tasfiyesini desteklemek ve bu konuda rehberlik yapmak;

- (f) Bu Protokolün yürütülmesi için gerekli herhangi bir konuda önerilerde bulunmak;
- (g) 11. Maddenin 2. Paragrafına göre ek mali kaynakları harekete geçirmeye çalışmak;
- (h) Bu Protokolün yürütülmesi için gerekli olduğu kabul edilen yardımcı organları teşkil etmek;
- (i) Uygun görüldüğünde, yetkili uluslararası örgütler, hükümetlerarası ve sivil toplum kuruluşlarının hizmetleri ve işbirliğini, ayrıca bunların sağladığı bilgileri kullanmak ve araştırmak;
- (j) Bu Protokolün yürütülmesinde ihtiyaç duyulabilen diğer işlevleri gerçekleştirmek ve Taraflar Konferansı kararı sonucunda ortaya çıkan bir konuyu değerlendirmek.

5. Sözleşme gereğince uygulanan mali işlemler ve Taraflar Konferansı'nın prosedür kuralları bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansının oybirliği ile başka bir karar vermesi durumu hariç bu Protokolde, gerekli değişiklikler yapılmış olarak uygulanacaktır.

6. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansının ilk oturumu, bu Protokolün yürürlüğe girme tarihinden sonra planlanan Taraflar Konferansının ilk oturumu ile birlikte Sekreteryaya tarafından toplanacaktır. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansının daha sonraki olağan oturumları her yıl ve bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansınca başka türlü karar alınmadıkça Taraflar Konferansı'nın olağan oturumları ile birlikte yapılacaktır.

7. Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansının olağanüstü oturumları, Tarafların en az üçte birinin desteklemesi ve Sekreteryaya tarafından bu talebin Taraflara 6 ay içinde bildirilmesi şartıyla, bir Tarafın yazılı talebi ya da bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansınca gerekli sayılan diğer zamanlarda toplanacaktır.

8. Sözleşmeye taraf olmayan üye ülke ya da gözlemciler gibi, Birleşmiş Milletler, uzman ajansları ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı, bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı oturumlarında gözlemci sıfatıyla temsil edilebilirler. Bu protokolün içerdiği hususlarda uzmanlaşmış olan ve bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı oturumunda gözlemci olarak temsil edilme talebini Sekreteryaya'ya bildiren ulusal, uluslararası, kamu ya da sivil toplum kuruluşları ya da ajanslarından biri, mevcut taraflardan en az üçte birinin itirazı olmadığı sürece oturuma kabul edilebilirler. Gözlemcilerin kabulü ve katılımı yukarıdaki 5. Paragrafta atıfta bulunulduğu şekliyle prosedür kurallarına tabi olacaktır.

14. MADDE

1. Sözleşmenin 8. Maddesince oluşturulan Sekreteryaya, bu Protokolün Sekreteryası olarak hizmet verecektir.
2. Sekreteryanın işlevlerine dair Sözleşmenin 8. Maddesinin 2. Paragrafı ve Sekreteriyayı işlevsel kılmak için yapılan düzenlemelere dair Sözleşmenin 8. Maddesinin 3. Paragrafı, gerekli değişiklikler yapılmış olarak bu Protokole uygulanacaktır.

15. MADDE

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK KYOTO PROTOKOLÜ

1. Sözleşmenin 9. ve 10. Maddeleri gereği kurulan Bilimsel ve Teknik Danışma Yardımcı Organı ve Yürütme Yardımcı Organı, sırasıyla bu Protokolün Bilimsel ve Teknik Danışma Yardımcı Organı ve Yürütme Yardımcı Organı olarak hizmet verecektir. Sözleşmede bu iki grubun işlevselliğine dair şartlar gerekli değişiklikler yapılmış olarak bu Protokole uygulanacaktır. Bu Protokoldeki Bilimsel ve Teknik Tavsiye Danışma Yardımcı Organı ile Yürütme Yardımcı Organı toplantılarının oturumları, sırasıyla Sözleşmenin Bilimsel ve Teknik Danışma Yardımcı Organı ile Yürütme Yardımcı Organı toplantıları ile birlikte yapılacaktır.
2. Bu Protokole taraf olmayan ancak Sözleşmeye katılan Taraflar, yardımcı organların herhangi bir oturum işlemlerine gözlemci olarak katılabilirler. Yardımcı organlar, bu Protokoldeki yardımcı organlar olarak hizmet verdiğinde bu Protokoldeki kararlar yalnızca bu Protokole katılan Taraflarca alınacaktır.
3. Sözleşmenin 9. ve 10. Maddeleri gereğince kurulan yardımcı organlar bu Protokolle ilgili konularda işlevlerini yerine getirdiklerinde, Sözleşmedeki bir tarafı temsil eden ancak o anda bu Protokole taraf olmamış, yardımcı organlar bürosundan herhangi bir üye bu Protokoldeki Taraflar arasından ve bunların seçeceği ilave bir üye ile yer değiştirecektir.

16. MADDE

Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı, Taraflar Konferansı'nın almış olduğu ilgili kararlar ışığında Sözleşmenin 13. Maddesinde atıfta bulunulan çoktarafli danışma süreci, mümkün olduğunda hemen uygun şekilde değiştirecek ve bu Protokole yapılan başvuruyu değerlendirecektir. Bu Protokole uygulanabilen çoktarafli herhangi bir danışma süreci, 18. Maddeye göre oluşturulan işleyiş ve düzenekleri önyargısız olarak işletecektir.

17. MADDE

Taraflar Konferansı özellikle salım ticareti ile ilgili doğrulama, bildirme ve yükümlülüğe dair ilgili esasları, usulleri, kuralları ve tüzükleri tanımlayacaktır. Ek-B'deki Taraflar 3. Maddedeki yükümlülüklerini yerine getirmek amacıyla salım ticaretine katılabilirler. Böyle bir ticaret, o maddedeki sayısallaştırılan salım sınırlandırması ve azaltım yükümlülüklerini karşılamak için olan ülke içi etkinlikleri tamamlayıcı olacaktır.

18. MADDE

Bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansı; sebep, tip, derece ve uygunsuzluk sıklığını dikkate alarak sonuçları gösteren listelerin geliştirilmesi vasıtasıyla, bu protokolün şartlarıyla uyumsuzluk gösteren olguları saptamak ve ifade etmek için uygun ve etkin prosedür ve mekanizmaları ilk oturumunda onaylayacaktır. Bu maddedeki bağlayıcı sonuçların gerektirdiği prosedür ve mekanizmalar bu protokole yapılan bir değişiklik ile kabul edilecektir.

19. MADDE

Tartışmaların halledilmesine ilişkin Sözleşmenin 14. Maddesindeki şartlar, bu Protokole gerekli değişiklikler yapılmış olarak uygulanacaktır.

20. MADDE

1. Taraflardan biri bu Protokolle ilgili bir değişiklik önerisinde bulunabilir.

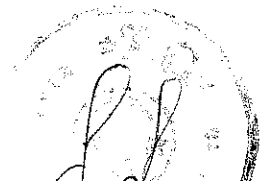

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK KYOTO PROTOKOLÜ

2. Bu Protokole dair değişiklikler bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansının olağan oturumunda kabul edilecektir. Bu Protokole dair önerilen değişiklik metni, kabulü için önerilen toplantı tarihinden en az 6 ay önce Sekreteryaya tarafından Taraflara bildirilecektir. Sekreteryaya ayrıca Sözleşmeye imza koyanlara, Taraf olanlara ve bilgi için Depositer(vedia alan)' e önerilen düzeltme metnini gönderecektir.
3. Taraflar oybirliği ile bu Protokole dair önerilen düzeltme hususunda bir anlaşmaya varmak için her türlü çabayı harcayacaklardır. Oybirliğine ilişkin tüm çabalar boşa çıkarsa ve bir anlaşmaya varılamazsa, son çare olarak öneri toplantıda bulunan ve oy kullanan Tarafların dörtte üçünün çoğunluk oyu ile kabul edilecektir. Kabul edilen değişiklikler Sekreteryaya tarafından Tarafların tamamının kabul etmesi için Depositer'e dağıtılmak üzere iletilecektir.
4. Değişiklikle ilgili kabul belgeleri Depositer'e tevdi edilecektir. Yukarıdaki 3. Paragrafa göre kabul edilen bir değişiklik, bu Protokoldeki Tarafların en az dörtte üçü tarafından kabul edildiğine dair belgelerin Depositer tarafından alınma tarihinden itibaren doksanınıcı günde kabul eden Taraflar için yürürlüğe girecektir.
5. Diğer bir Taraf için bu değişiklik, söz konusu değişiklik kabul belgesinin o Tarafça Depositer'e tevdi tarihinden itibaren doksanınıcı günde yürürlüğe girecektir.

21. MADDE

1. Bu Protokolün ekleri onun tamamlayıcı bir kısmı olup, başka türlü açık bir şekilde şart koşulmadıkça bu Protokole yapılan bir atıf aynı zamanda onun herhangi bir ekine de atıf yapıldığı anlamına gelecektir. Bu Protokolün yürürlüğe girmesinden sonra kabul edilen bir Ek; bilimsel, teknik, prosedüre ait ya da idari özellik taşıyan ve açıklayıcı mahiyette olan listeler, formlar ya da diğer bir materyalle sınırlı olacaktır.
2. Taraflardan biri bu Protokolün eklerine ilişkin önerilerde bulunabilir ve bu Protokolün ekleri için değişiklikler önerebilir.
3. Bu protokolün ekleri ve bu protokolün eklerine dair değişiklikler bu Protokolün Taraflar Buluşması olarak gerçekleştirilen Taraflar Konferansının olağan oturumunda kabul edilecektir. Önerilen ek ya da eke yapılacak değişiklik metni, kabul için önerilen toplantı tarihinden en az 6 ay önce Sekreteryaya tarafından Taraflara bildirilecektir. Sekreteryaya ayrıca, önerilen ek ya da eke yapılacak değişiklik metnini Sözleşmeye katılan Taraflara ve imza koyanlara, bilgi için de Depositer'e bildirecektir.
4. Taraflar, önerilen yeni bir ek ya da eke yapılacak değişiklik hususunda oybirliği ile bir anlaşmaya varmak için her türlü çabayı sarf edecektir. Şayet tüm gayretler boşa çıkarsa ve anlaşmaya varılamazsa ek ya da eke yapılacak değişiklik son çare olarak toplantıda bulunan ve oy kullanan Tarafların dörtte üçünün çoğunluk oyu ile kabul edilecektir. Kabul edilen ek ya da eke yapılan düzeltme, Sekreteryaya tarafından Depositer'e tüm Tarafların kabulleri için dağıtılmak üzere iletilecektir.
5. Yukarıdaki 3. ve 4. Paragraflara göre kabul edilmiş olan Ek-A ya da Ek-B'nin dışındaki diğer ek ya da eke ait düzeltme, ek ya da eke ait düzeltmenin kabul edilmediğinin zamanında yazılı olarak Depositer'e bildiren Taraflar dışında, ek ya da eke ait düzeltmeyi kabul eden Taraflara Depositer tarafından iletme tarihinden altı ay sonra bu protokole katılan Tarafların hepsi için yürürlüğe girecektir. Ek ya da eke ait düzeltme, kabul etmediğine dair bildirimini geri çeken Taraflar için, bu bildirim Depositer tarafından alınış tarihinden sonraki doksanınıcı günde yürürlüğe girecektir.
6. Ek ya da eke ait düzeltmenin kabulü bu Protokole dair bir değişiklik içerirse, bu ek ya da eke ait düzeltme bu Protokole ilişkin değişikliğin yürürlüğe girdiği zamana kadar geçerli olmayacaktır.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK KYOTO PROTOKOLÜ

7. Bu Protokoldeki Ek-A ve Ek-B'ye ilişkin değişiklik, Ek-B'ye ait bir değişiklik yalnızca ilgili Tarafın yazılı muvafakatı ile kabul edilmiş olması şartıyla, içeriği 20. Maddede belirlenen prosedüre göre kabul edilecek ve yürürlüğe girecektir.

22. MADDE

1. Taraflardan her birinin aşağıdaki 2. Maddede özellikleri belirtilenler dışında bir oy hakkı vardır.
2. Yetkili oldukları hususlarda, bölgesel ekonomik entegrasyon örgütleri bu Protokole Taraf olan kendi üyelerinin sayısına eşit miktarda oy kullanma hakkına sahip olacaklardır. Böyle bir örgüt, kendisine üye ülkelerden biri kendi hakkını kullanmak isterse o ülke adına oy kullanma hakkı olmayacaktır ve tersi durum da söz konusudur.

23. MADDE

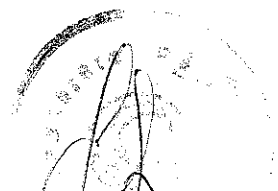
Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği bu Protokolün Depositer(Vedia alan)'si olacaktır.

24. MADDE

1. Bu Protokol imzaya açılacaktır ve Sözleşmeye taraf olan ülkeler ve bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlerince onay, kabul ya da uygun bulmaya tabi olacaktır. New York'taki Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nde 16 Mart 1998'den 15 Mart 1999'a kadar imzaya açık kalacaktır. Bu Protokol imzaya kapandığı günden itibaren bir ülkenin bu Protokole katılımına açıktır. Onay, kabul, uygun bulma ya da katılım belgeleri Depositer'e tevdi edilecektir.
2. Üye ülkelerinden biri Taraf olmadan bu Protokolde taraf haline gelen bir bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü bu Protokoldeki tüm yükümlülüklerle bağlı olacaktır. Bu örgütlerin bir ya da daha fazla üye ülkesinin bu Protokole taraf olması durumunda, örgüt ve üye ülkesi bu protokoldeki yükümlülüklerin yerine getirilmesi konusunda kendi sorumluluklarına göre karar verecektir. Böyle durumlarda, örgüt ya da üye ülkelere bu Protokoldeki haklarını aynı zamanda kullanma hakkı verilmeyecektir.
3. Taraf olma, kabul, onay ya da katılım belgelerinde, bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü bu Protokolce yürütülen hususlara göre kendi yeterlilik derecesini açıklayacaktır. Bu örgütler ayrıca, yeterlilik derecelerinde sonradan meydana gelen bir değişikliği Depositer'e daha sonra Tarafları bilgilendirmek üzere bildirecektir.

25. MADDE

1. Bu Protokol, EK-I Taraflarının 1990 yılı toplam karbondioksit salımlarının en az % 55'ini oluşturan EK-I Tarafları dahil olmak üzere, Sözleşmedeki 55 Taraftan daha az olmamak üzere onay, kabul, uygun bulma ya da katılım belgelerini Depositer'e tevdi ettikleri tarihten sonraki doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.
2. Bu maddenin amaçları doğrultusunda, "EK-I Taraflarının 1990 yılı total karbondioksit salımları" Sözleşmesin 12. Maddesine göre yapılan ilk ulusal bildirimlerinde EK-I Taraflarınca bu protokolün kabul tarihinde ya da daha önce bildirilen miktar anlamına gelmektedir.
3. Bu protokolü onaylayan, kabul eden ya da uygun bulan ya da yürürlüğe girdikten sonra 1. Paragrafta sınırları belirlenen şartlara göre, bu protokole uyan her bir ülke ya da bölgesel

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK KYOTO PROTOKOLÜ

ekonomik entegrasyon örgütü için, bu protokol onaylama, kabul, uygun bulma ya da katılım belgesinin tevdi tarihini izleyen doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.

4. Bu maddenin amacı açısından, bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü tarafından tevdi edilen bir belge, örgüte üye ülkelerce tevdi edilenlere ek olarak sayılmayacaktır.

26. MADDE

Bu Protokole hiçbir çekince konulamaz.

27. MADDE

1. Bu Protokol bir Taraf için yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl sonra herhangi bir zamanda, ilgili taraf Depositer'e yazılı bir bildirim sunarak bu Protokolden çekilebilir.
2. Böyle bir geri çekilme, çekilme bildiriminin Depositer tarafından alınma tarihinden bir yıl geçtikten sonra ya da çekilme bildiriminde belirtilebileceği şekilde daha sonraki bir tarihte etkin olacaktır.
3. Sözleşmeden çekilen bir Taraf bu Protokolden de çekilmiş olarak kabul edilecektir.

28. MADDE

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri aynı derecede güvenilir olan bu Protokolün aslı Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nde kalacaktır.

Bu Protokol, belirtilen tarihlerde bu Protokolden eklice imzaları olan, tatbiki tam yetkili, imza sahiplerinin huzurunda,

Bin dokuz yüz doksan yedi yılının Aralık ayının on birinci günü Kyoto'da yapıldı.

EK-A

Sera Gazları

Karbondioksit (CO₂)

Metan(CH₄)

Nitröz Oksit(N₂O)

Hidrofluorokarbonlar (HFCs)

Perfluorokarbonlar (PFCs)

Kükürt heksaflorür (SF₆)

Sektörler/Kaynak Kategorileri

Enerji

Yakıt Yanması

Enerji endüstrileri

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK KYOTO PROTOKOLÜ

İmalat endüstrileri ve inşaat

Ulaşım

Diğer sektörler

Diğerleri

Yakıtlardan kaynaklanan kaçak salım

Katı yakıtlar

Petrol ve doğal gaz

Diğerleri

Endüstriyel işlemler

Mineral ürünler

Kimyasal ürünler

Metal üretimi

Diğer üretimler

Halokarbonlar ve kükürt heksaflorürlerin üretimi

Halokarbonlar ve kükürt heksaflorürlerin tüketimi

Diğerleri

Çözücü ve diğer ürün kullanımı

Tarım

Bağırsak fermantasyonu

Çiftlik gübresi yönetimi

Çeltik yetiştiriciliği

Tarımsal topraklar

Savanaların düzenli bir şekilde yakılması

Tarımsal kalıntıların tarlada yakılması

Diğerleri

Atık

Araziye katı atık boşaltımı

Atık su muamelesi

Atık yakma

Diğerleri

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE YÖNELİK KYOTO PROTOKOLÜ

EK-B

Taraf

**Sayısallaştırılan salım sınırlama ya da azaltım
yükümlülüğü (Temel yıl ya da dönemin yüzdesi olarak)**

Avustralya	108
Avusturya.....	92
Belçika.....	92
Bulgaristan*.....	92
Kanada.....	94
Hırvatistan*	95
Çek Cumhuriyeti.....	92
Danimarka.....	92
Estonya*.....	92
Avrupa Topluluğu.....	92
Finlandiya.....	92
Fransa.....	92
Almanya.....	92
Yunanistan.....	92
Macaristan*.....	94
İzlanda.....	110
İrlanda.....	92
İtalya.....	92
Japonya.....	94
Latvia*.....	92
Liechtenstein.....	92
Litvanya*.....	92
Lüksemburg.....	92
Monako.....	92
Hollanda.....	92
Yeni Zelanda.....	100
Norveç.....	101
Polonya*.....	94
Portekiz.....	92
Romanya*.....	92
Rusya Federasyonu.....	100
Slovakya*.....	92
Slovenya*.....	92
İspanya.....	92
İsveç.....	92
İsviçre.....	92
Ukrayna*.....	100
Büyük Britanya Birleşik Krallığı ve Kuzey İrlanda.....	92
Amerika Birleşik Devletleri.....	93

*Piyasa ekonomisine geçiş sürecinde olan ülkeler.

